

Razlozi za inovaciju određenja pojma agresije

Ivo Bijelić

CVTS „General armije Ivan Gošnjak“ Zagreb

Sažetak

Prijetnje stabilnosti i suverenitetu zemlje imaju izvore u međunarodnoj zajednici kojom dominira agresivna politika kapitala, kao i u unutrašnjim kriznim procesima i stanju. Idejni, doktrinarni i praktični razvoj naše obrambene i samozaštitne strategije, ONO i DSZ, pokazuje uspješno vršenje funkcije odvratanja od agresije i zaštite sistema.

Uvod

Rat je historijska kategorija. Nastao je na historijskom stupnju razvitka kada se već izdiferencirala privatna svojina nad sredstvima za proizvodnju. Kao kategorija, razvijao se i postajao sve složenija pojava, da bismo ga u aktualnom trenutku definirali kao intenzivni, kompleksan i sveobuhvatan društveni sukob.

Kao metoda i sredstvo politike, rješavao je najrazličitije probleme i bio činilac osvajanja najrazličitijih ciljeva. Zato je plijenio punu pažnju i apsorbirao svu ljudsku invenciju te bio receptor gotovo svih elemenata ljudskog progresa. S tolikom preferabilnošću bilo je normalno da je apsorbirao mnoge skupe komponente i počeo postajati ekonomski neracionalan. S tim, naravno, nije iscrpljena njegova povijesna uloga, već se samo naziru ili pojavljuju druge prateće kategorije, koje ga prate ili mu prethode. Te kategorije imaju istu namjenu i isti cilj kao i sam rat, samo su mnogo rentabilnije i mnogo lakše ulaze u optičaj. Izgleda kao da je rat dobio svoje surrogate, a instrumentarij politike postao bogatiji i složeniji.

Znanost o ratu i povijesni trenutak primjereni su stvaranju novih doktrinarnih pojmova obrane i zaštite, jer se razne sile i politike već uveliko služe neokolonijalnim, imperijalističkim, pseudomirosljubivim i specijalno-ratnim sredstvima.

Zato je opravdano uvijek ponovno postavljati pitanje: gdje počinje obrana i kakva treba da bude obrana u tim uvjetima?

Eksterne implikacije

Svjetski ekonomski poredak sam po sebi predstavlja agresivno stanje i proces stalnog neokolonijalnog iscrpljivanja i stanje nepravedne pozicije zemalja u razvoju. Takav poredak ima i svoje sekundarne efekte koji se ogledaju u političkim, kulturnim, znanstvenim i drugim odnosima.

Na pragu osamdesetih godina zemlje u razvoju su u svijetu sačinjavale: 78% stanovništva, 36% poljoprivredne proizvodnje i proizvodnje hrane, 8% industrijske proizvodnje, 7% naučnog kadra, 1% rezultata istraživanja i razvoja.¹ Imajući u vidu tu realnost, mehanizam i funkcija zaštite u zemljama koje su izložene toj agresiji su neophodni. Pravo je svake zemlje da se zaštiti od svih pa i takvog oblika agresije. S druge strane, »antikomunizam je konstanta u određivanju politike nekih kapitalističkih vlada i prema socijalističkoj Jugoslaviji. U funkciji je jedne šire strategije i taktike, a ne samo ideološke orijentacije reakcionarnih snaga. I mi smo, dakle, izloženi toj jakoj antikomunističkoj propagandi sa svim obilježjima specijalnog rata.«²

Iako je u svjetskoj zajednici opće poznato da »ni jedna država ne može poduzeti, niti poticati poduzimanje gospodarskih, političkih ili drugih mjera kojima bi prisilno dovela neku drugu državu u odnos potčinjenosti radi vršenja njenih suverenih prava«.³ Ipak: »Analiza pokazuje da su izvori opasnosti po naše društvo i ciljevi neprijateljske aktivnosti protiv njega u svim fazama naše socijalističke izgradnje u osnovi gotovo isti a da se oblici i metodi neprijateljske aktivnosti stalno menjaju... Njihovi napadi usmereni su, pre svega, u dva pravca. Prvi ima za cilj potkopavanje osnova naše socijalističke samoupravne stvarnosti, iscrpljivanje izvora naše snage, vitalnosti i stabilnosti, kao što su: samoupravljanje, društvena svojina, bratstvo i jedinstvo, politička i ekonomska stabilnost i harmonični razvoj, sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, međunarodni ugled, čistoća revolucionarne teorije i socijalistička etika. Drugi nastoji da pronađe slabe tačke u našoj samoupravnoj praksi.«⁴

Izloženost malih zemalja i zemalja u razvoju utjecajima svjetskog okruženja je nužna, a nesreća je da se značajno ističu samo negativne konotacije tih utjecaja. Utjecaji imperijalizma i hegemonizma preko kapitala, tehnologije, politike, trgovine, znanja i informacija, kulturnih tekovina, međunarodnih pravnih akata, svjetskih organizacija, geostrategijskog i geoekonomskeg položaja, prirodnih i društvenih bogatstava i sl. permanentni su kao svjetska ćudljiva klima, čije bi odlike mogle biti: agresivnost, inventivnost i nepredvidivost. Iako ni jedna superiorna zemlja ne vlada sama svjetskom situacijom u cijelosti, ipak stoji činjenica da veće sile dogovorno ili stihijno dominiraju. S druge strane, inferiorne zemlje imaju tu klimu kao objektiv-

¹ Prema podacima iz publikacija Svjetske banke (World Bank), »Socijalizam«, br. 10/1981., str. 1654.

² D. Dragosavac, *Eskalacija antikomunizma*, »Socijalizam«, br. 9/1983, str. 1270.

³ Povelja o gospodarskim pravima i dužnostima država. UN 3281 XXIX od 12. 12. 1974. (Povelja Ujedinjenih naroda, »Narodne novine« Zagreb, 1976.)

⁴ A. Vratuša: *Izvori i oblici ugrožavanja našeg socijalističkog samoupravnog društva*, Opštenarodna odbrana u teoriji i praksi, VIZ Beograd, 1976, str. 35.

no okruženje. To je, ujedno, milje u kojem promatramo mjesto i ulogu naše zemlje, njezin suverenitet, nezavisnost, teritorijalnu cjelovitost, društveno uređenje te njenu zaštitu i obranu. Karakteristike takve svjetske situacije su, međutim, da rat nije obavezna kategorija. Vrlo često se radi o vrlo neugodnim utjecajima koji idu samo do granice rata. S njim se pojedine sile poigravaju i gotovo koketiraju, jer i to čini sastavni dio suvremenih međunarodnih odnosa. To ne znači da ratovi ne izbijaju, naprotiv, takve igre ratom često dobivaju realno potkrepljenje. Ovakvi utjecaji imperijalističkog i hegemonističkog podrijetla već i sami po sebi zavređuju žestoko suprotstavljanje i otpor. Razlog tome su njihovi, vrlo često razorni, pa i subdinski efekti u izloženim tj. trpnim zemljama. Upravo zbog toga obrana i zaštita tih zemalja moraju djelovati mnogo prije eventualnog rata. U aktualnim povijesnim okolnostima to znači kontinuirano.

Analitički izražen uzrok ovog proširenja obrane u zonu koju sada smatramo pripremama za obranu jest:

- slojevitost i stalno usložavanje rata kao kategorije,
- njegovo svrhovito raslojavanje po vremenu i prostoru,
- inovacije u primjeni njegovih aspekata (ili slojeva), zasebno i u cjelini, i dr.

Nekoliko uvjerljivih primjera

Pokušaj Brazila da se oslobodi stegc američkog kapitala počeo je u II svjetskom ratu, kada su SAD bacile svoje snage u rat. Domaća buržoazija, koju je inače satelitizirao i porobio američki kapital, potiskuje svoje klasne interese i čini neku vrstu alijanse s radnicima, samo da se odupru imperijalističkim stegama SAD. Bilo je jasno da su unutrašnji sukobi bili manji, pa čak i zanemareni, pred opasnošću iz vana. Taj klasni mir (iako podsjeća na fašizam) pridobio je velik pokret masa, na čelu kojega je stajao Getulio Vargas. Osvajajući ponovo svoje pozicije, američki kapital je slomio Vargas, a domaću buržoaziju još uvjerljivije podredio svom interesu. Tada je domaća buržoazija počela služiti nadnacionalnom interesu, tj. postala je satelit svjetske buržoazije. Sam Vargas izvršio je samoubojstvo ostavivši poruku: »Ubila me američka administracija«. Tko stoji iza te administracije nije potrebno posebno isticati.

Na drugoj strani svijeta sedam velikih naftnih kompanija, »sedam sestara«, uspijeva držati Bliski istok i izvlačiti nevjerovatne profite. »Sestre« su više trošile na podmićivanje arapskih prinčeva i vojnih starješina, nego na proizvodne troškove. Povremeni pokušaji Arapa da nacionaliziraju svoja bogatstva nailazili su na iznenađujuće prepreke, uključujući i padove režima.

Jedan školski primjer u obliku »modela destabilizacije«, koji je pokazao visoku uspješnost zadesio je Čile. Pokušaj Čilea i naprednih snaga da se otrgnu i osamostale od vanjskih utjecaja doživio je neuobičajeno brz krah. Snage imperijalizma su kroz »model destabilizacije« počele stvarati ekonomsku, političku i opće socijalnu nestabilnost u Čileu. Metode su bile: izravne sabotaze, teror i drugi otvoreni i posredni ataci, pri čemu su pridobijeni

subjekti ubacivani u vladajući sistem. Stvorivši potrebnu masu unutrašnjih kolaboranata, pokrenut je, ili iniciran sukob radničke klase s vladom. Na tadašnjem stupnju životnog standarda nije bilo teško pronaći motive za takav sukob. Ostalim slojevima, sitnoj buržoaziji i srednjem staležu, model je podmetnuo selektivan pristup i vrlo brzo je dobio pristaše za izmjenu ekonomskog a zatim i cjelokupnog socijalnog sistema. Državnu i vojnu strukturu trebalo je također uzdrmati, a efikasno sredstvo za to bili su gotovinski čekovi. Samo od sebe bilo je jasno da je vladajući sistem nagrižen sa svih strana. Javila se opća nestabilnost, izbile su demonstracije, vlada je morala intervenirati, ali su njene mjere protumačene kao prekoračenje ovlaštenja i ona pada. Kada je bedem pao, strani kapital je kao bujica uletio u Čile i potopio ga. Naravno to nije jedini slučaj, jer je taj model poznat Boliviji, Gvatemali i drugim zemljama.

U libanonskoj tragediji početak su obavili Francuzi kao kolonizatori, da bi se zatim pojavili i Englezi s istim interesima. U borbi tuđina stradao je domaćin na svom tlu. Kada je Libanon ipak smogao snage za oporavak, javljaju se SAD sa strategijama specijalnog rata, koji će nesretnu zemlju gurnuti u građanski rat 1975. godine. Taj rat će otkriti američke ekonomske, političke i vojne namjere. Sama Amerika će, radi čuvanja vlastitog ugleda, u vatru gurnuti posrednika — Izrael, pa će tako posredno postati korisnik ratnih profita. S druge strane će nešto slično ostvariti i SSSR preko Sirije. Koliko god je ova tragedija Libanona civilizacijski sramna, ona je potrebna općem imperijalističkom interesu, i zato se stradanje i krvarenje tog naroda pušta do unedogled. Za vanjske sile ostale su važne samo formalne istine, kao što su neokrvavljene ruke i neogaravljene topovske cijevi.

Svi ovi oblici agresije pokazali su da su mnogo ekonomičniji od samog rata, zato se ne može očekivati njihovo napuštanje. Za to postoji čitava skala razloga, a stalno rastuća cijena oružanih snaga i rata, samo su jedan u nizu. Međutim, nameće se logična spoznaja da sklonost ka primjeni rata opada, dok komplementarno raste sklonost ka primjeni ovih neoružanih oblika agresije.

Paralelno s tim, uočljivo je da se u međunarodnim odnosima buržoazija, milom ili silom, internacionalizira kad je u pitanju odnos prema trećima, pri čemu joj ne smetaju međusobna trvenja. Ta imperijalistička solidarnost može egzistirati zahvaljujući tome što najrazvijenije zemlje imaju posebno povlašćen položaj u svjetskom poretku i što mogu, u sistemu odnosa koji vlada u svijetu, izvoziti svoje suprotnosti u svoje nerazvijeno okruženje. Posljedica toga je egzistirajući periferni kapitalizam.

Pokazalo se da igra ratom treba da inducira — samo u izloženim zemljama — strah od rata, da je preferabilniji specijalni rat, da dobronamjernost nije strogo odvojena od neprijateljstva kad je u pitanju kapital i da su oružane sile i rat također postali sredstva i metode imperijalističkog biznisa.

Nastupanja hegemonističkih činilaca ne mogu se poistovjetiti s imperijalističkim, jer nemaju profit i zaradu na prvom mjestu, mada su im metode slične.

Unutrašnje napetosti

»Opštenarodna odbrana se u SFRJ primenjuje kao jedinstven i celovit oblik organizovanja jugoslovenskog socijalističkog samoupravnog društva za odbranu od svih vrsta opasnosti usmerenih na razbijanje političkog, nacionalnog i teritorijalnog integriteta zemlje. Kao integralna funkcija političkog sistema socijalističkog samoupravljanja, opštenarodna odbrana se u praksi razvija u odbrambeno-zaštitni sistem *sveopšteg učešća radnih ljudi i građana* i svih moralnih i materijalnih vrednosti zemlje u borbi do konačne pobeđe nad agresorom i potpunog i trajnog osiguranja bitnih pretpostavki političkog i teritorijalnog suvereniteta.«⁵ To razvijanje u praksi ima i druge svoje aspekte i pojavne oblike, npr. oblik tog razvoja ogleda se i u podružljavanju obrambene funkcije, koja treba da postane ne samo funkcija političkog sistema već funkcija cijelog društva, jer svoj obol razvoju ONO daju i drugi društveni sistemi osim političkog.

Progres koji imamo je objektivna kategorija, ali ne dolazi sam od sebe. Uloga svjesnih snaga u njemu bila je i ostaje nezamjenjiva. Krizno stanje kao akutan fenomen u razvoju društva ne mijenja pogled na razvoj i ulogu subjektivnih snaga. Stanje jeste krizno, ali nije eksplozivno, jer su vodeće snage, u obrambenom pogledu, na razini svog mjesta i uloge. Zato su otežavajuće okolnosti progressa prvenstveno izazov i briga za ove, vodeće snage.

Eksplozivno stanje u nekoj drugoj, klasnoj zemlji, bilo bi samo pogodno tlo (okruženje) za revoluciju. U takvom stanju revolucionarna masa je spremna za promjene, ali bez jedinstvene strategije, jer masa sama po sebi nije homogena. Zato mora postojati revolucionarna klasa, koja će inicirati i usmjeravati revolucionarne procese. U ovoj fiktivnoj komparaciji moramo, sa stajališta obrane i zaštite, vidjeti sebe i svoje specifičnosti.

Demokratskim razvitkom i uvlačenjem najširih masa u avangardu, kao što je naš slučaj, došlo je do usložnjavanja, pluralizacije i donekle razvodnjavanja onog osnovnog, u početku razvoja izrazito jedinstvenog interesa revolucionarne klase, čime je društvo postalo ranjivije na vanjske utjecaje. To je zato što u pluralitetu interesa, po zakonu vjerojatnosti, vanjski faktor uvijek može nekoga pridobiti za svoje programe koje nudi. Naročito one koji su sa svojim interesom ostali dalje od društvenog, srednjeg, tj. većinskog rješenja. Istovremeno, to su mala vrata da vanjski faktor lakše ubaci svoj interes ili kapital u društveno tkivo naše ili druge zemlje.

U našem slučaju osnovni revolucionarni interes koji zastupa revolucionarna klasa i dalje je komparativno jači od svih ponuđenih alternativa ili vanjskih utjecaja, jer je on objektivno najnapredniji — inače ne bi vodio revoluciju. Međutim, to sa stajališta obrane nije konačno dovoljna činjenica. Ako se uz njega paraleliziraju i svi oni pluralistički, tj. pobočni interesi koji vrve u revolucionarnoj masi, onda neokolonijska ili imperijalistička agresija ima mnogo više mogućnosti da se podmetne i nametne. Iz tog razloga obrana i zaštita revolucije i društvene autonomije, nužno mora mijenjati svoj

⁵ Smjernice za odbranu SFRJ od agresije, »Pozadina«, br. 1/1984, (Prilog, str. V i VI).

habitus. U datim okolnostima dobiva na značenju spoznaja da »imperijalističke i hegemonističke snage u ostvarivanju svojih ciljeva ne odriču se ni jednog oblika agresije u međunarodnim odnosima. Oslanjaju se na najreakcionarnije i najdogmatskije unutrašnje snage nezavisnih zemalja, vrše političke, ekonomske, ideološke, psihološko-propagandne i druge pritiske, organizuju pučeve i državne udare i vrše vojne intervencije.«⁶

U ovom slučaju put konkretizacije vodi nas ka unutrašnjim proturječnostima našeg socijalnog stanja i razvoja, gdje se uočava sve veći broj neuralgičnih točaka na koje bi mogao pokušati da se nadoveže vanjski podrivački i agresivni utjecaj. Istovremeno to su i vlastite slabe karike, pucanjem kojih bi se mogle pojaviti unutarnje socijalne stihije.

Na razini dugoročne strategije razvoja koju imamo i obrambene koncepcije problemi se gotovo i ne vide, ali na nižoj, taktičkoj, dnevnoj, poslovnoj, regionalnoj i subjektivnoj razini, stanje je posve drukčije. Taj mikro aspekt poremećaja u društvenom sistemu, međutim, jest problem na odgovarajućoj razini, ali i problem ukupnog sistema, bez obzira na smanjenu vidljivost. Upravo to aktualno stanje sistema predstavlja za obrambeni sistem političku i ekonomsku infrastrukturu, što znači da je baš ona u krizi. U konkretnim uvjetima javlja se:

- veliko otuđivanje dohotka i proces posljedične demotivacije;
- etatistički monopolizam u upravljačkim strukturama s tendencijom udaljevanja radnika od imanentnih mu prava;
- društveni razvoj bez selekcije privrednih subjekata;
- normativiziran sistem društvene reprodukcije, pri čemu se gubi unutrašnja logika privređivanja;
- »policentrični etatizam« kao posljedica grešaka u decentralizaciji;
- materijalno potkrepljenje ili materijalno utemeljivanje etatizma,
- integrativna nezainteresiranost, gdje su društveno-političke zajednice preuzele tu zadaću, a ona bi trebala biti immanentna privrednim subjektima;
- državni intervencionizam koji je »postao navika« u privrednom životu;
- ekonomski voluntarizam i liberalizam umjesto demokratizacije i decentralizacije u druženom radu;
- primjena političkih metoda vođenja u procesu privređivanja sa svim logično očekujućim posljedicama;
- enormno povećanje normativnih akata i takav pristup u radu;
- borba oko »viška rada« radi monopolskog prisvajanja i korišćenja istog;
- pojava raskoraka u teorijskim i praktičnim pitanjima privređivanja i političkog života i dr.⁷

Ako se svemu ovom dodaju i druge neizbježne a utjecajne pojave društveno-organizacijske, moralne i ideološko-političke prirode, dobiva se dovoljno potkrepljenje za zaključak da unutarnje napetosti i suprotnosti idu na ruku eksternim, ne samo subverzivnim već svim agresivnim utjecajima, pa bili oni iz oblasti kulture, vojne suradnje, marketinga ili bilo koje druge sfere.

⁶ Smjernice za odbranu SFRJ od agresije, »Pozadina«, br. 1/1984, Prilog, str. 11.

⁷ Kritička analiza funkcioniranja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja, Beograd 1985, »Ocjena stanja«, str. 31.

Fragmenti našeg iskustva i doktrine

»Naša nastojanja i cjelokupna aktivnost na međunarodnom i unutrašnjem planu usmjereni su protiv politike sile i rata. Mi moramo biti spremni da svakoga odvratimo od agresije; da spremni dočekamo rat, ako do njega dođe. Zato naš sistem općenarodne obrane i ima dvostruku ulogu: odvratanje od agresije i vođenje općenarodnog obrambenog rata ako nam bude nametnut. Prema tome, naša općenarodna obrana je instrument mira.«⁸

Sama funkcija odvratanja je idealna i obavlja se bez ratnih okršaja, ali kao jedinstven zadatak. Međutim, njena izgradnja ima velik broj komponenti, kao što se javlja i velik broj utjecajnih faktora prema toj funkciji. U prilikama kada je sistem ONO već oživotvoren, to znači da već samo postojanje nekih pojava, snaga ili sposobnosti izvršava tu funkciju. Npr.:

- sposobnost brzog prelaska na ratne uvjete rada;
- vidljiva ustrajnost privrednih subjekata na samoupravnom obliku proizvodnih odnosa;
- otpornost sistema na okupaciono porobljavanje i deformacijske prilagodbe agresoru;
- struktura, razmještaj i stupanj razvijenosti proizvodnih snaga;
- elementi političke i ekonomske strategije i strategije oružane borbe i rata u cijelosti;
- procjene o kolaboraciji i osloncu na osvojeni teritorij, jer nepostojanje tog oslonca zahtijeva izuzetnu gustoću okupacije i poskupljuje, tj. pogoršava ekonomsku pasivnost rata itd.

Naša iskustva u borbi bez oružja i u odvratanju od agresije, započela su poslije rata, tj. s borbom za priznavanje nove Jugoslavije. Slijedi razbijanje blokade od strane zemalja vezanih za IB, nakon čega slijedi mukotrpno odvratanje politički zapadnih sila s vojnim i imperijalističkim aspiracijama prema Jugoslaviji. Još je Kardelj na Pariškoj mirovnoj konferenciji 1946. godine istakao: »Došlo je vreme kada se sa malim narodima neće moći više računati kao sa sferama uticaja, kao sa predmetom eksploatacije.«⁹ Od tada nadalje borba za sve aspekte našeg suvereniteta je trajno prisutna, na različitim mjestima širom svijeta i kod kuće, u različitim društvenim funkcijama, u teoriji i praksi i u različitim pojavnim oblicima. Već nakon kratkotrajnih iskustava u Skupštini Jugoslavije, potkraj 1950. godine, pojavio se stav da će se Jugoslavija: suprotstavljati svim oblicima miješanja u unutrašnje stvari, boriti protiv podjele interesnih sfera i drugih oblika imperijalističkog dogovaranja, zalagati za miroljubivu ekonomsku i drugu suradnju, boriti se za međunarodnu ekonomsku pomoć itd.¹⁰

U to su se doba neka pitanja iz oblasti narodne obrane smatrala riješenim, pa je u fazi od 1945—1949. god. obrambena koncepcija uglavnom stagnirala, a materijalne oružane snage egzistirale su na dostignutom stupnju, a po volji države i Partije. Od 1950. god. počinje organizaciono prilagođa-

⁸ J. B. Tito, Referat na X kongresu, Deseti kongres SKJ, Dokumenti I.C. »Komunist«, Beograd 1974, str. 49.

⁹ E. Kardelj, *Revolucija i vojna misao*, VIZ i dr. izdavači, Beograd 1979, str. 380.

¹⁰ E. Kardelj, nav. dj., str. 338.

vanje oružanih snaga na postojećim teoretskim osnovama, ali s modernijim sredstvima RON-a. Na teorijskom planu započeto je šire doktrinarno istraživanje, koje će dati konture i razradu nove koncepcije. Na marksističkoj teoriji i iskustvima NOR-a ta koncepcija će 1968. god. okončati ovu fazu ispitivanja i zakašnjenja u razvoju koncepcije. Narednu fazu od 1968—1974. god. karakterizira podruštvljavanje obrane kao funkcije i izgradnja cjelovitog sistema ONO. Primjerenim zaživljavanjem tog sistema uočene su potrebe njegovog daljeg usavršavanja, što će konačno započeti i novu razvojnu fazu poslije 1974. godine. Nju karakterizira kvalitetno dograđivanje obrambenog sistema i racionalizacija obrane kao društvene funkcije. Koncepcija i sistem obrane se još uvijek nalaze u toj fazi, a dominantni su slijedeći razvojni procesi: modernizacija, scijentizacija i usavršavanje organizacije.¹¹

Lako se uočava stalna uzlazna linija u razvoju sistema obrane, dok se onaj suptilni odnos oružanog i neoružanog dijela ne vidi. To je zato što je zaštitna funkcija ili samozaštita dobila relativnu samostalnost u odnosu na ovu oružanu komponentu. Pa ipak, prijeteci ratom Jugoslaviji, agresor bi morao računati da bi to bio sudar ratnih doktrina i oružanih snaga, odmjeravanje materijalne superiornosti, ekonomske izdržljivosti, stratezijske savršenosti, moralne čvrstine, svjesne opredijeljenosti, društvene i vojne organiziranosti itd. Zbog toga u odvratanju od agresije svi ovi elementi učestvuju kumulativno i po principu minimuma. To znači da je ukupna obrambena snaga ravna totalu svih njenih konstitutivnih elemenata, ali i ranjiva onoliko koliko je obrambeno snažna najslabija karika u sistemu obrane.

Opredjeljujući se za mir, cjelinom svog bitka, naše društvo dosljedno tome uređuje i obrambenu funkciju. Naša koncepcija ONO je po svojoj društveno-političkoj suštini obrambena. Ona potvrđuje našu vanjskopolitičku orijentaciju, i po tome je »koncepcija mira«, a preventivni joj je zadatak odvratanje agresora od agresije.¹² Takva koncepcija ostvaruje svojevrsnu ekonomiju snaga formirajući čistu obranu i oslonac na vlastite snage, jer nema agresivnih karakteristika ni prema kome. Zato je koncepcija moći usmjerena ka masovnoj općenarodnoj borbi i otporu svih oblika i sadržaja na čitavoj teritoriji, u svim sredinama i cjelokupnom ljudskom stvaralaštvu.¹³

Ostaje za razmatranje pitanje, one prethodne obrane, prije upotrebe oružja, kao i pitanje (aktivne ili pasivne) zaštite te međusobni odnos ovih kategorija.

Zaključak

1. U vremenu od II svjetskog rata kontinuirano, a i trenutačno u svjetskim odnosima, rat se koristi kao sredstvo i metoda politike, s tim da je

¹¹ Prema I. Nikeziću, *Stanje u društvu i opštenarodna odbrana*, »Vojno delo«, br. 4/1987, str. 26.

¹² N. Ljubičić: »Opštenarodna odbrana strategija mira«, VIZ Beograd, 1977. str. 207.

¹³ B. Mamula: »Savremeni svijet i naša odbrana« VIZ Beograd, 1985, str. 119.

mnogo učestalija prijetnja ratom od same upotrebe oružanih snaga. Sklonost otvorenoj upotrebi rata pokazuje tendenciju opadanja, dok sklonost neoružanim i posrednim oblicima agresije tendencijski raste.

2. Specijalni rat, prijetnja ratom, primjena agresivnih radnji i strategija bez oružja, imaju specifične ciljeve, a često iste kao i vrući rat. Samo započinjanje takve agresije čak niti ne mora biti vidljivo. Nevidljivu penetraciju stranog kapitala ili drugog interesa obično slijedi agresivna podrška koja može paralizirati moć svjetskih zaštitnih instituta i imobilizirati unutrašnje regularne državne podsisteme.

3. S obzirom na evidentnu i neizbježnu agresivnost svjetskih dominija prema malim zemljama i zemljama u razvoju, opravdana je njihova borba protiv takvih utjecaja. Ta borba ne može uvijek biti oružana. Stoga se ona može voditi u međunarodnim odnosima, ili »kod kuće«, prije stvarne agresije, protiv poznatog ili prikrivenog agresora, stvarno ili idealno, političkim, ekonomskim i organizacijskim sredstvima i metodama i sl.

4. Odvraćanje od agresije i prethodna obrana mogu biti usko povezane sa sistemom ONO, ali i ne moraju. Međutim, obrana svakako mora imati daleko šire domašaje od vidika upotrebe oružanih snaga, i to vremenski, prostorno i sadržajno.

5. Inducirani strah od rata, unutarnje slabosti i suprotnosti, elementi vanjskih utjecaja i dr. mogu kumulirati svoje efekte, čime pojam obrane i zaštite naročito apostrofiraju i proširuju. To vojnoj znanosti postaje respektivan istraživački izazov, ne samo zbog akutne društvene krize, koja to samo slučajno potencira, već i zbog obogaćivanja obrambene doktrine.

Ivo Bijelić

REASONS FOR AN INNOVATION IN DEFINING THE CONCEPT OF AGGRESSION

Summary

Threats to the country's stability and sovereignty have their origins in the international community dominated by the aggressive of capital, as well as in internal crises. The development of our defence and self-protection strategy in terms of its ideas, doctrine, and practice, indicates its adequacy to its intended function of repelling aggression and defending the system.